

ΑΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

Διάλεξη #07:

Θεωρίες χωρικής κατανομής των οικονομικών δραστηριοτήτων

Διδακτική Ομάδα

Δημήτρης Καλλιώρας, Καθηγητής ΤΜΧΠΠΑ ΠΘ (dkallior@uth.gr)

Σπύρος Νιαβής, Επ. Καθηγητής ΤΜΧΠΠΑ ΠΘ (spniavis@uth.gr)

Αστικές ιεραρχίες (I)

-3-

- Οι τάσεις οι οποίες ενθαρρύνουν τη χωρική συγκέντρωση των επιχειρήσεων και οι τάσεις οι οποίες ενθαρρύνουν τη χωρική διασπορά των επιχειρήσεων παράγουν από κοινού ένα χωρικό πρότυπο δραστηριοτήτων το οποίο διέπεται από μια κανονικότητα.
- Τόσο η χωρική διασπορά των πόλεων όσο και η αριθμητική κατανομή τους εμφανίζουν ορισμένα τυπικά χαρακτηριστικά. Τα κράτη τείνουν να κυριαρχούνται από λίγες (συνήθως μία ή δύο) πρωταρχικές πόλεις οι οποίες βρίσκονται, συνήθως, στο κέντρο των περισσότερο πυκνοκατοικημένων περιφερειών τους. Οι πόλεις αυτές τείνουν να είναι και οι τόποι παραγωγής της πλειονότητας των προϊόντων που παράγει η χώρα. Άλλες, περισσότερο περιφερειακές, περιοχές τείνουν να διαμορφώνονται γύρω από διαδοχικά μικρότερες πόλεις οι οποίες κυριαρχούν σε περιοχές με μικρότερο πληθυσμό. Αυτές οι μικρότερες πόλεις τείνουν, επίσης, να παράγουν ένα μικρότερο εύρος προϊόντων σε σχέση με τις πρωταρχικές πόλεις.

Αστικές ιεραρχίες (II)

-4-

- Καθώς μειώνεται το πληθυσμιακό μέγεθος των πόλεων, αυξάνεται ο αριθμός τους. Ως αποτέλεσμα, η κατανομή του μεγέθους των αστικών κέντρων και η χωρική κατανομή τους εμφανίζουν ένα πρότυπο το οποίο παραπέμπει σε ιεραρχική πυραμίδα.

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (I)

-5-

- Η πρώτη γενική εξέταση του αστικού συστήματος προήλθε από τον Γερμανό γεωγράφο Walter Christaller (1933) ο οποίος διατύπωσε το υπόδειγμα των «κεντρικών θέσεων» προκειμένου να περιγράψει την κατανομή των πόλεων στη νότια Γερμανία.
- Το υπόδειγμα του Christaller είναι επαγωγικό υπό την έννοια ότι βασίζεται κυρίως στην παρατήρηση της εμπειρικής πραγματικότητας και όχι σε κάποιες βασικές αρχές – παραδοχές.

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (II)

-6-

- Το σύστημα του Christaller υποθέτει ότι:
  - υπάρχει μια ιεραρχία N αγαθών διαφορετικών επιπέδων g ($= 1, 2, \dots, N$), μια ιεραρχία N περιοχών αγοράς διαφορετικών επιπέδων m ($= 1, 2, \dots, N$) και μια κυριαρχία N αστικών κέντρων διαφορετικών επιπέδων u ($= 1, 2, \dots, N$) (επισήμανση: το επίπεδο N θεωρείται υψηλότερο από το επίπεδο $N-1$).
  - τα αγαθά υψηλότερου επιπέδου αντιστοιχούν σε περιοχές αγοράς υψηλότερου επιπέδου (π.χ. ένα αγαθό επιπέδου $g=3$ αντιστοιχεί σε μια περιοχή αγοράς επιπέδου $m=3$ και ένα αγαθό επιπέδου $g=2$ αντιστοιχεί σε μια περιοχή αγοράς επιπέδου $m=2$).

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (III)

-7-

- Το σύστημα του Christaller υποθέτει ότι:
  - για έναν ομοιόμορφα κατανομημένο αγροτικό πληθυσμό, το σχετικό μέγεθος της περιοχής αγοράς ενός αγαθού συγκεκριμένου επιπέδου και ενός αγαθού του αμέσως κατώτερου επιπέδου είναι πάντοτε σταθερό και ισούται με k (π.χ. ο λόγος του μεγέθους της περιοχής αγοράς $m = 3$, η οποία αντιστοιχεί στο αγαθό $g = 3$, προς το μέγεθος της περιοχής αγοράς $m = 2$, η οποία αντιστοιχεί στο αγαθό $g = 2$, ισούται με k).
  - υπάρχει άμεση αντιστοιχία ανάμεσα στο ιεραρχικό επίπεδο του αστικού κέντρου και στο εύρος των αγαθών που αυτό προσφέρει (π.χ. ένα αστικό κέντρο επιπέδου $u = 3$ προσφέρει τα αγαθά $g = 3$, $g = 2$ και $g = 1$).

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (IV)

-8-

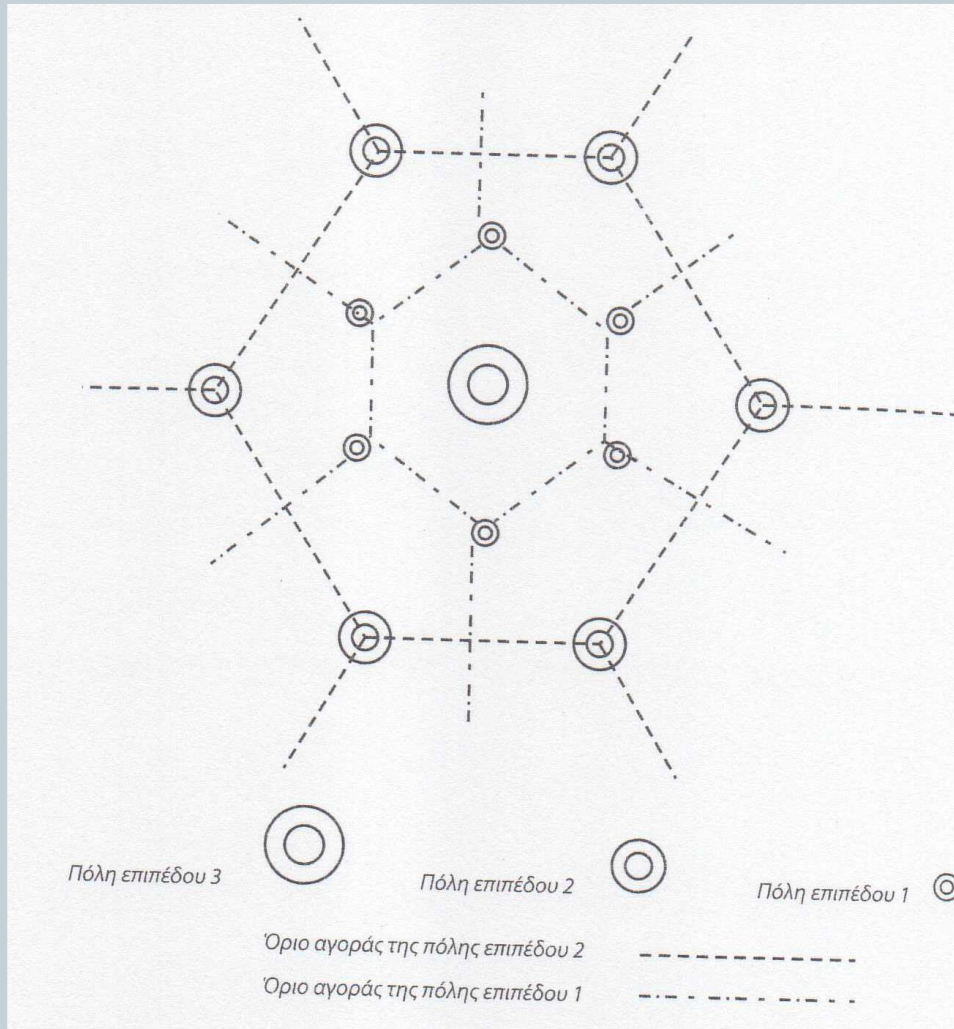
- Στη βάση αυτών των υποθέσεων, ο Christaller προσπάθησε να οικοδομήσει ένα συγκεκριμένο χωρικό πρότυπο το οποίο εξασφαλίζει ότι όλες οι τοποθεσίες προμηθεύονται όλα τα αγαθά από τον ελάχιστο αριθμό σημείων πώλησης.
- Προκύπτει ένα επικαλυπτόμενο σύστημα εξαγωνικών περιοχών το οποίο υποδηλώνει ότι η μέγιστη αγοραία κάλυψη προέρχεται από τον ελάχιστο αριθμό σημείων παραγωγής.

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (V)

-9-

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (VI)

-10-

- Ο Γερμανός οικονομολόγος August Lösch (1944) επέκτεινε το υπόδειγμα του Christaller.
- Σε μια κατάσταση όπου η οικονομία ορίζεται ως μια ποικιλία επιχειρήσεων οι οποίες παράγουν μια ποικιλία αγαθών, ο στόχος του υποδείγματος του Lösch είναι να καθορίσει το «ιδανικό» οικονομικό τοπίο.
- Το «ιδανικό» οικονομικό τοπίο συνεπάγεται την αποτελεσματικότερη δυνατή χωρική κατανομή των δραστηριοτήτων η οποία υποτίθεται ότι προκύπτει ως φυσιολογικό επακόλουθο της λειτουργίας μιας ανταγωνιστικής οικονομίας. Με άλλα λόγια, το «ιδανικό» οικονομικό τοπίο είναι το χωρικό πρότυπο προς το οποίο θα συγκλίνει μια ανταγωνιστική οικονομία.

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (VII)

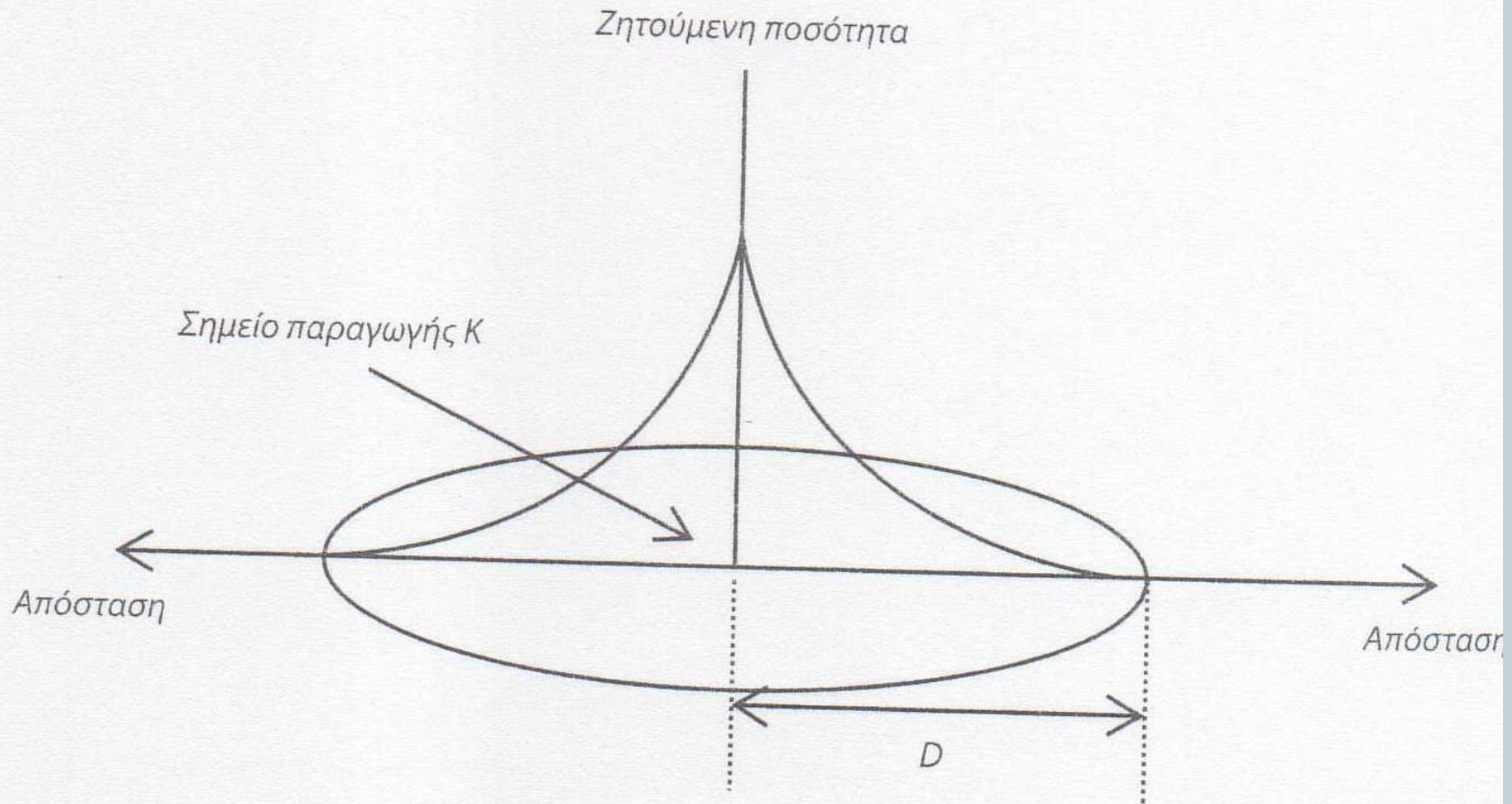
-11-

- Το υπόδειγμα του Lösch υποθέτει ότι
  - η γη είναι ομοιογενής.
  - υπάρχουν ίσες δυνατότητες μεταφοράς προϊόντων προς όλες τις κατευθύνσεις.
  - οι καταναλωτές είναι ομοιόμορφα κατανεμημένοι στο χώρο.
  - η ζήτηση για το προϊόν μιας μεμονωμένης επιχείρησης είναι ελαστική ως προς την τιμή.

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (VIII)

-12-

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (ΙΧ)

-13-

- Στην περίπτωση κατά την οποία υπάρχει χωρικός ανταγωνισμός μεταξύ των επιχειρήσεων, η περιοχή αγοράς της εκάστοτε μεμονωμένης επιχείρησης μεταβάλλεται.
- Επί παραδείγματι, στην περίπτωση κατά την οποία δύο όμοιες επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν τα ίδια προϊόντα βρίσκονται η μία απέναντι στην άλλη, η αγορά θα χωριστεί στο ήμισυ (δηλ. η κάθε επιχείρηση θα καλύπτει το ήμισυ της αγοράς την οποία θα κάλυπτε αν η άλλη επιχείρηση απουσίαζε).

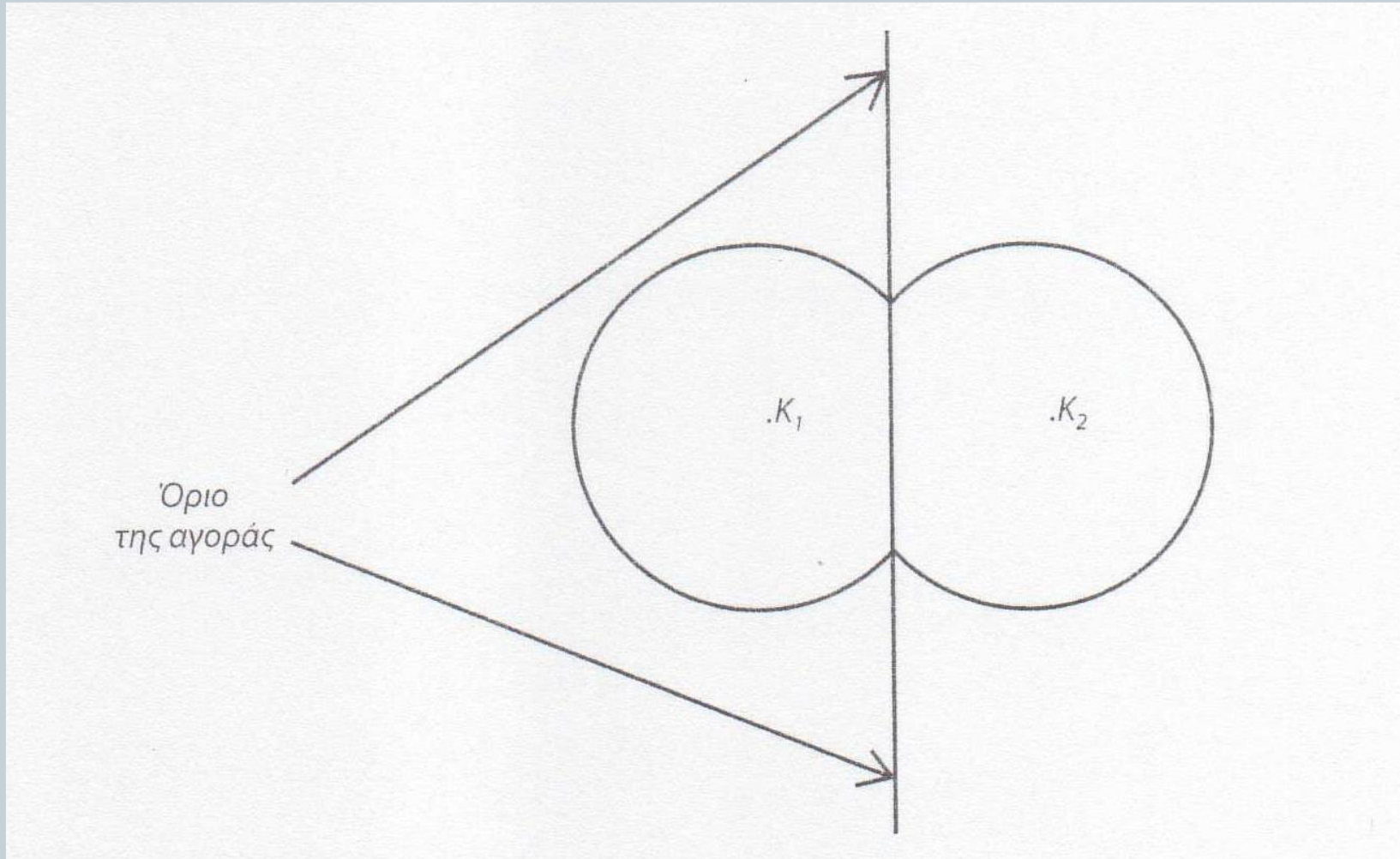
Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (X)

-14-

- Μεταφέροντας το παράδειγμα σε ολόκληρο το γεωγραφικό χώρο, προκύπτει ότι θα σχηματιστεί ένα κυψελοειδές πρότυπο εξαγώνων. Η κάθε εξαγωνική αγορά θα περιέχει από μία όμοια επιχείρηση η οποία θα βρίσκεται στο κέντρο της. Με εξαγωνικές περιοχές αγοράς, οι μεμονωμένες θέσεις παραγωγής θα είναι διατεταγμένες με ένα τριγωνικό πρότυπο. Με αυτό το πρότυπο, ελαχιστοποιείται η μέση απόσταση ανάμεσα στο οποιοδήποτε σημείο παραγωγής και στο όριο της περιοχής αγοράς. Ως εκ τούτου, η μέση απόσταση παράδοσης των αγαθών ελαχιστοποιείται στον χώρο καθώς έχει μεγιστοποιηθεί ο αριθμός των προμηθευτών που ανταγωνίζεται ο ένας τον άλλο στη χωρική οικονομία.

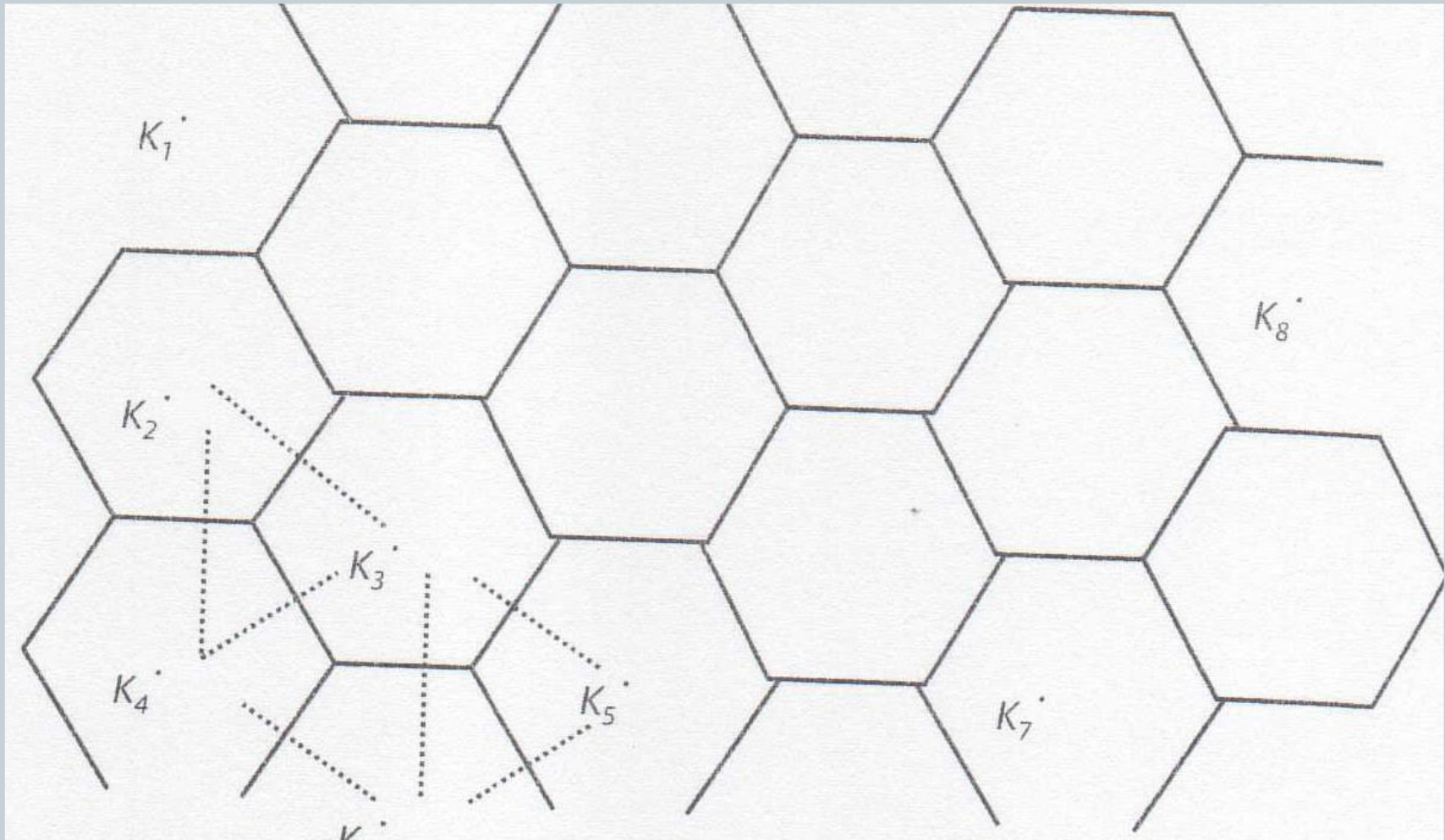
Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (ΧΙ)

-15-

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (ΧΙΙ)

-16-

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (XIII)

-17-

- Σύμφωνα με τον Lösch, το εξαγωγικό χωρικό πρότυπο είναι το «ιδανικό» οικονομικό τοπίο για έναν μεμονωμένο κλάδο παραγωγής.
- Σε αντιδιαστολή, ωστόσο, με το εξαγωγικό πρότυπο του Christaller, το οποίο απαιτεί την τροφοδοσία της χωρικής αγοράς από τον ελάχιστο αριθμό σημείων παραγωγής, το εξαγωγικό πρότυπο του Lösch απαιτεί την τροφοδοσία της χωρικής αγοράς από ένα μέγιστο αριθμό σημείων παραγωγής.
- Στην περίπτωση κατά την οποία στην οικονομία δραστηριοποιείται ένα φάσμα κλάδων παραγωγής, προκύπτει ότι οι καμπύλες ζήτησης για τα αγαθά των διαφόρων επιχειρήσεων διαφέρουν καθώς διαφέρουν οι αντίστοιχες ελαστικότητες της ζήτησης ως προς την τιμή. Ως αποτέλεσμα, οι περιοχές αγοράς των διαφόρων αγαθών θα διαφέρουν αντιστοίχως.

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (ΧΙΥ)

-18-

- Δύναται να υποτεθεί ότι τα αγαθά υψηλής αξίας τείνουν να είναι ανελαστικής ζήτησης ως προς την τιμή εξαιτίας της ποιότητας και της ετερογένειάς τους ενώ τα αγαθά χαμηλής αξίας τείνουν, για τον ίδιο λόγο, να είναι ελαστικής ζήτησης ως προς την τιμή.

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (XV)

-19-

- Συνεπώς, οι επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν αγαθά χαμηλής αξίας – και άρα ελαστικής ζήτησης ως προς την τιμή – τείνουν να εμφανίζουν μικρές περιοχές αγοράς. Ο λόγος είναι ότι η ζήτηση θα είναι πολύ ευαίσθητη στην όποια αύξηση της τιμής του αγαθού, λόγω του κόστους μεταφοράς, και η ζήτηση θα μειώνεται απότομα, ακόμα και για μικρές αποστάσεις. Σε αντιδιαστολή, οι επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν αγαθά υψηλής αξίας – και άρα ανελαστικής ζήτησης ως προς την τιμή – τείνουν να εμφανίζουν μεγάλες περιοχές αγοράς. Ο λόγος είναι ότι η ζήτηση δεν θα είναι πολύ ευαίσθητη στην όποια αύξηση της τιμής του αγαθού, λόγω του κόστους μεταφοράς, και η ζήτηση δεν θα μειώνεται απότομα, ακόμα και για μεγάλες αποστάσεις.
- Επομένως, οι επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν αγαθά υψηλής αξίας είναι αυτές οι οποίες θα έχουν τη δυνατότητα να διευρύνουν την περιοχή αγοράς των αγαθών τους.

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (XVI)

-20-

- Λαμβάνοντας υπόψη και τις διαφορετικές καμπύλες προσφοράς τις οποίες εμφανίζουν οι επιχειρήσεις, είναι εφικτός ο καθορισμός των μεγεθών των επιμέρους εξαγωγικών περιοχών (δηλ. των εξαγωγικών περιοχών του κάθε κλάδου).
- Κατά τον Lösch, το «ιδανικό» οικονομικό τοπίο διαφέρει ανά κλάδο. Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν αγαθά χαμηλής αξίας – και άρα ελαστικής ζήτησης ως προς τιμή – τείνουν να εμφανίζουν μικρές εξαγωγικές περιοχές αγορών και να είναι εγκατεστημένες σε πολλά σημεία. Αντιθέτως, οι επιχειρήσεις οι οποίες παράγουν αγαθά υψηλής αξίας – και άρα ανελαστικής ζήτησης ως προς τιμή – τείνουν να εμφανίζουν μεγάλες εξαγωγικές περιοχές αγορών και να είναι εγκατεστημένες σε λίγα σημεία.

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (XVII)

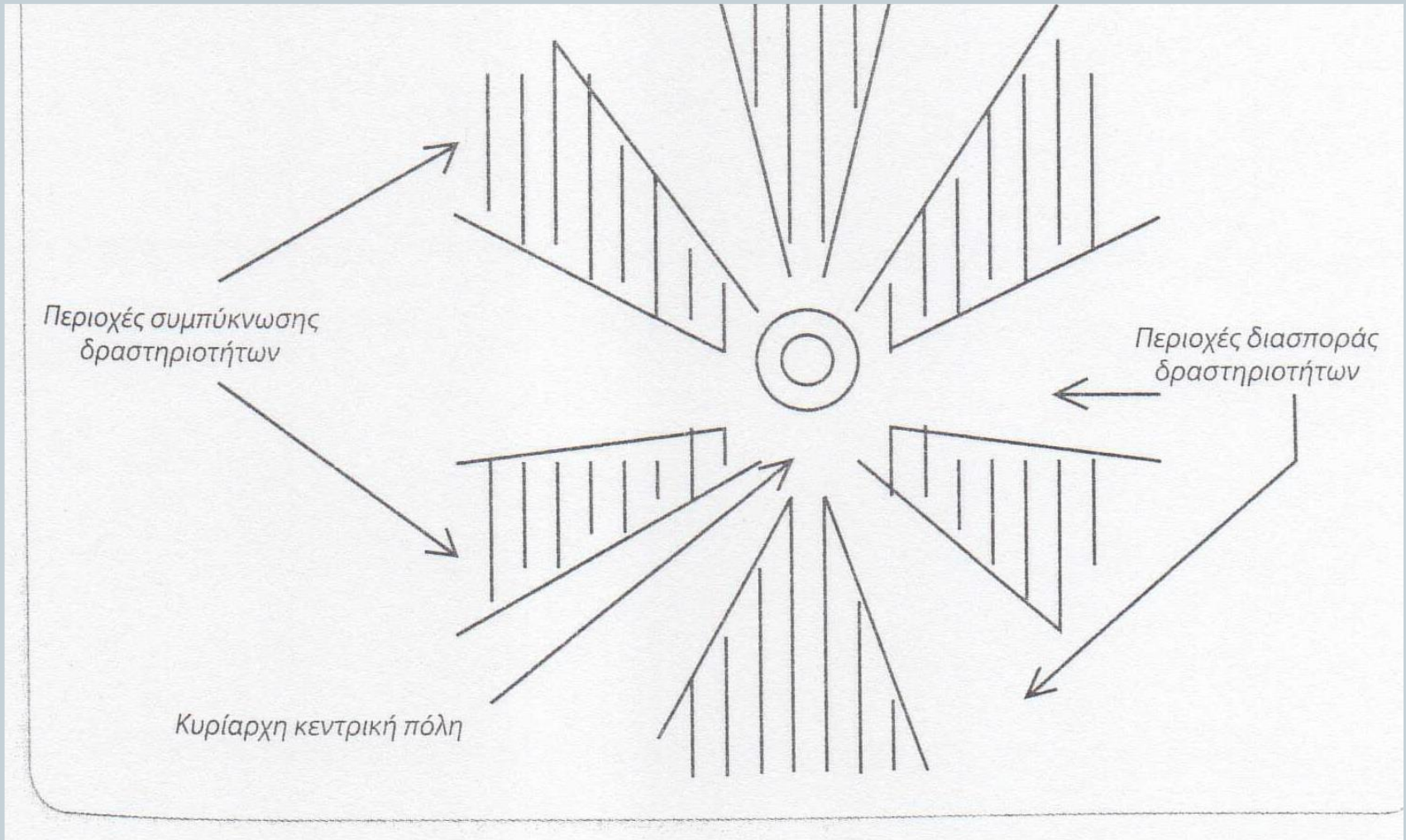
-21-

- Σε μια κατάσταση κατά την οποία η χωρική οικονομία εμφανίζει μια ποικιλία εξαγωνικών προτύπων περιοχών αγοράς, ο Lösch υποστηρίζει ότι το «ιδανικό» οικονομικό τοπίο είναι αυτό στο οποίο ο μέγιστος δυνατός αριθμός επιχειρήσεων εγκαθίσταται στο ίδιο σημείο.

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (XVIII)

-22-

Το υπόδειγμα των κεντρικών θέσεων (XVIX)

-23-

- Ο Lösch συμπεραίνει ότι η οικονομία μιας οποιασδήποτε χωρικής περιοχής θα τείνει να κυριαρχείται από μια κεντρική πρωταρχική πόλη, τα περίχωρα της οποίας θα χαρακτηρίζονται από μικρότερους οικισμούς και από εναλλασσόμενες περιοχές συμπύκνωσης και διασποράς δραστηριοτήτων.
- Τα μειονεκτήματα των υποδειγμάτων του Christaller και του Lösch είναι ο περιορισμός αναφορικά με τα γεωμετρικά χαρακτηριστικά της χωρικής οικονομίας και η αγνόηση παραγόντων, όπως η κινητικότητα της εργασίας, τα καταναλωτικά πρότυπα και το εμπόριο, οι οποίοι διαδραματίζουν ρόλο στην εξέλιξη της χωρικής οικονομίας.

